

1982/83:15

Tisdagen den 26 oktober

Kl. 15.00

1 § Justerades protokollen för den 14 och 18 innevarande månad.

2 § Talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för *Ulla Ekelund*, som var sjukskriven t. o. m. den 30 november.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *Karl Erik Olsson* (c) fr. o. m. den 27 oktober skulle tjänstgöra som ersättare för *Ulla Ekelund*.

3 § Svar på fråga 1982/83:26 om redovisning av statsrådets aktieinnehav

Anf. 1 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Björn Molin har frågat mig om regeringen avser att lämna en offentlig redovisning av regeringsledamöternas aktieinnehav och när detta i så fall kommer att ske.

En sådan redovisning har redan lämnats.

Anf. 2 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! För ganska exakt åtta år sedan ställde jag samma fråga till den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Det var finansminister Sträng som svarade. Han gav ett negativt svar. Han tyckte att frågeställningen om statsrådets offentliga redovisning av sitt aktieinnehav innehöll, som han sade, en uppenbar oförskämdhet.

Bakgrunden till att jag ställde frågan var att vi i konstitutionsutskottet hade studerat den varierande praxis som man inom regeringen hade haft när det gällde att ge dispens från realisationsvinstbeskattning i samband med aktieförsäljning vid företagsfusioner. Jag tog det som ett exempel på att aktieinnehav hos ett statsråd *kan* ha relevans för de ställningstaganden som regeringen gör.

Tisdagen den
26 oktober 1982.

*Om planerade
förändringar av
uppgifterna för
handelsdeparte-
mentet*

Den gången fick jag alltså ett negativt besked. Därefter har de borgerliga regeringar som sedan 1976 har suttit vid makten i en eller annan form lämnat en redovisning av regeringsledamöternas aktieinnehav. Jag drar av statsministerns svar den slutsatsen att den nuvarande socialdemokratiska regeringen tänker följa samma praxis. Det är bra, och jag tackar för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1982/83:27 om planerade förändringar av uppgifterna för handelsdepartementet

Anf. 3 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Björn Molin har frågat mig dels vilka organisatoriska förändringar i fråga om det nuvarande handelsdepartementet som regeringen avser att vidta, dels hur regeringen avser att låta sig bli företrädd vid kommande internationella förhandlingar på handels område, t. ex. GATT:s ministermöte.

Som framgår av regeringsförklaringen kommer regeringen senare att lägga fram förslag om vissa ändringar i den departementala organisationen, innebärande att bl. a. handelsdepartementet upphör. Jag vill dock redan nu klargöra att utrikeshandelsfrågorna kommer att sortera under utrikesdepartementet. Den närmare fördelningen av ärenden kommer att avgöras efter förslag från en arbetsgrupp i regeringskansliet som statsrådet Holmberg bemyndigats tillkalla. I avvaktan på resultatet av dess arbete handläggs såväl utrikeshandelsfrågorna som handelsdepartementets övriga frågor av vederbörande tjänstemän i departementet.

Av vad jag nyss sagt följer också att det t. v. är utrikesministern som kommer att svara för svensk representation i de fall denna bedöms böra ske på ministernivå.

Anf. 4 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsministern också för svaret på den här frågan.

Bakgrunden till frågan är att det redan kort tid efter valet sipprade ut uppgifter om att socialdemokraterna hade för avsikt att avveckla handelsdepartementet, och dessa uppgifter var tillgängliga redan före det formella regeringsskiftet. Detta väckte en viss oro och en viss undran, inte minst mot bakgrund av att vi i Sverige har regler om medbestämmande och medinflytande för personalen. Jag menar självfallet inte att de anställda i en myndighet skall ha någon vetorätt mot organisationsförändringar i en myndighet, men jag utgår ifrån att det är rimligt att de anställda får möjlighet att delge sin uppfattning om en sådan här tilltänkt organisationsförändring innan det reella beslutet är fattat. Jag har dock uppfattat statsministerns svar här så att det reella beslutet är fattat, att handelsdepartementet kommer att avvecklas och att de kontakter med de anställda som kan komma att ske mera

skall gälla formerna för denna avveckling.

Statsministern nämnde också att utrikesministern t. v. kommer att svara för de kontakter på utrikeshandelns område som måste ske på ministernivå. Vi har ju ett EFTA-ministermöte inom kort och den stora GATT-rundan i november, och jag kan nöja mig med att önska utrikesministern framgång i de här viktiga ministeröverläggningarna.

Låt mig också säga att det självfallet finns, som jag ser det, ett samband mellan inrikeshandels- och utrikeshandelsfrågorna. Sådana saker som oljeberedskapen och en hel del av tullverkets viktiga uppgifter har ju en uppenbar koppling till utrikeshandelsfrågorna. Jag har alltså ansett det vara en poäng att man har behandlat utrikeshandelsfrågorna – med den speciella organisationen härvidlag – och inrikeshandelsfrågorna i ett departement. Och utrikeshandelsfrågorna gäller inte bara de traditionella förhandlingarna – de är också exportfrämjande. Vill man klara ut våra balansproblem med utlandet genom en ökad export, handlar det inte bara om våra relativa priser. Det handlar också i hög grad om att lära känna förhållanden i andra länders affärsliv, seder, kulturmönster m. m. och mycket av det som görs just i de exportfrämjande organen, bl. a. Exportrådet. Det är också en viktig bit, där jag inte vet hur man har tänkt sig att lösa frågan om departementstillhörigheten.

Det finns många andra viktiga uppgifter, t. ex. konsumentfrågorna. Under min tid som handelsminister fick jag frågan om jag inte ville medverka till att det inrättades en särskild konsumentminister. Dessa frågor skall nu sannolikt begravas i finansdepartementet. Det gäller också tullverkets viktiga uppgifter för att bekämpa knarksmuggling, ekonomisk brottslighet och annat.

Anf. 5 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Bara några kommentarer. För det första är avsikten med detta att göra en kraftsamling när det gäller utrikeshandelsfrågorna inom utrikesdepartementets ram. Jag bedömer att det här blir en kraftigare satsning än tillförne på t. ex. exportfrämjande åtgärder. Här avses alltså en förstärkning.

För det andra: Björn Molin sade att man nu skulle begrava konsumentfrågorna i finansdepartementet. Med all respekt tycker jag att hela konsumentpolitiken begravdes utomordentligt effektivt under de borgerliga regeringarnas tid. Det visar att det inte beror på den departementala organisationen utan framför allt på den politiska viljan om man driver en viss fråga med energi eller inte.

För det tredje: I en allmän strävan att minska antalet departement och att få en rationellare fördelning av ärendena har jag och många med mig under många år tyckt att man kunde omorganisera handelsdepartementet. Sådant bör ske i samband med ett regeringsskifte eller en mera betydande omorganisation inom regeringskansliet, annars uppstår lätt ett revirtänkande. Herr Molin kan möjligen vara ett levande bevis på det – man tycker ju mycket om den organisation i vilken man har verkat.

För det fjärde: När det gäller medinflytande vill jag inte fördölja att jag

*Om planerade
förändringar av
uppgifterna för
handelsdeparte-
mentet*

blev något gramse på Björn Molin när han i sin sista sång på departementet valde att angripa sina efterföljare för att de inte hade bedrivit MBL-förhandlingar om departementsorganisationen. Men en regering som ännu inte finns i sinnevärlden – som ännu inte har tillträtt – kan ju inte förhandla med tjänstemännen i medbestämmandefrågor. Däremot tog vi så fort som det var möjligt – samma dag som regeringen var utnämnd – kontakt med tjänstemännen i handelsdepartementet, och de deltar nu i detta organisationsarbete. Jag är övertygad om att vi skall kunna lösa de här frågorna på ett sätt som är till båtnad för alla parter.

Anf. 6 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! När det gäller medbestämmandefrågorna menar jag inte att de anställda i en myndighet skall få avgöra hur man skall organisera myndigheten, men jag menar att grundtanken bakom den lagstiftning om medinflytandet som både socialdemokratin och folkpartiet har stått bakom är att människor skall få säga sin mening, innan makthavarna bestämmer sig. Såvitt jag förstår har det inte gått till på det viset den här gången. Den regering som skulle tillträda hade redan bestämt sig för att avveckla handelsdepartementet, och sedan talade man med de anställda. Jag tycker att det står i strid med grundtankarna bakom vår lagstiftning om medbestämmande.

Sedan sade statsministern att det var litet av revirtänkande. O. K., det är klart att jag är litet präglad av att jag hade förmånen att få leda handelsdepartementet under ett och ett halvt år. Men det är inte det avgörande, utan det avgörande är att jag tror att just den kraftiga satsning på utrikeshandeln och på exportfrämjande åtgärder som Olof Palme talar om kommer att försvåras av att man under ett antal månader av den nya regeringens första period kommer att få sysselsätta sig med organisationsfrågor. Denna typ av organisationsförändringar är svårhanterliga. Förändringarna tar tid. De kräver eftertanke. Jag föreställer mig att regeringen – med tanke på de många stora problem som vi har på utrikeshandeln och exportfrämjandets område – hade kunnat använda sina krafter bättre, om den nu vill starta med krafttag, än till att genomföra en sådan här organisationsförändring. Nu blir det ju en arbetsgrupp, i vilken ingår ett antal statssekreterare, som skall utveckla detaljerna. Om man därvid kommer till slutsatsen att det trots allt vore bra att ha kvar handelsdepartementet, hoppas jag att den här arbetsgruppen inte av prestigeskäl skall vara förhindrad att framlägga ett sådant förslag.

Anf. 7 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Jag vill försäkra Björn Molin att denna regering icke har väglets och icke kommer att vägledas av prestigeskäl rent principiellt. Det är beslutförhållningen som är det avgörande. Jag tror inte att vi kommer att göra några tempoförluster på grund av denna omorganisation. Det är så mycket annat som vi slipper i form av interna förhandlingar och som vi i stället gör tempovinster på under den första tiden.

*Om fortsatt drift
vid ammoniak-
fabriken i Närkes
Kvarntorp*

Sedan vill jag ta upp principfrågan, som är viktig och som är skälet till att jag kritiserade Björn Molin. En tillträdande regering skall ju i sin regeringsförklaring ge besked om den politiska inriktningen och om fördelningen av regeringsposterna. Därav följer att man vid det tillfället också måste i stora drag ge besked om departementsorganisationen. Om detta kan man icke förhandla med personalen, innan regeringen har tillträtt. Här är det fråga om den typ av politiskt beslut som ingen facklig organisation förmenar de politiska organen att fatta. Därför är det icke rätt av den avgående handelsministern att kritisera sin efterträdare för att denne icke har haft MBL-förhandlingar, som han enligt lag hade varit förhindrad att ha innan han tillträdde. En annan sak är, att när det grundläggande politiska beslutet väl är fattat, skall man ta en nära kontakt med personalen och arbeta ut förslagen tillsammans med den. Då uppkommer en rad frågor, där det finns ett berättigat krav på medinflytande och medbestämmande. Jag säger detta därför att jag inte vill påstå att detta skulle vara det sista regeringsskiftet som äger rum i Sverige.

Anf. 8 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag skall avstå från att kommentera det allra sista statsministern sade. Jag har självfallet ställt den här frågan till statsministern, eftersom han är huvudansvarig för regeringsbildningen och för fördelningen av ärendena inom regeringen.

Jag har fört fram två typer av kritiska synpunkter. Den ena handlar om värdet av att ha ett handelsdepartement. Där är meningarna delade, men jag tror att vi i och för sig kan föra en saklig diskussion. Jag har pekat på att ett antal av de ärenden som under min tid i handelsdepartementet handlades där har ett inbördes samband, som kan ha ett visst värde.

Min andra synpunkt var, att om medbestämmandet för personalen skall bli reellt – jag understryker att det inte är fråga om någon vetorätt – måste det ändå vara så, att personalens synpunkter inhämtas, innan man fattar det reella beslutet. Jag ser komplikationen i detta, och den har alla regeringar upplevt. Men detta måste ändå vara tanken bakom lagstiftningen på det här området, och personalen har uppenbarligen inte fått den möjligheten i det här fallet.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1982/83:13 om fortsatt drift vid ammoniakfabriken i Närkes Kvarntorp**Anf. 9 Försvarsministern BÖRJE ANDERSSON:**

Herr talman! Per Israelsson har, mot bakgrund av en utredning som har gjorts för Fabriksarbetareförbundet, frågat industriministern om han är beredd att skyndsamt överväga ett beslut om fortsatt drift vid ammoniakfabriken i Närkes Kvarntorp efter utgången av år 1982.

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om fortsatt drift
vid ammoniak-
fabriken i Närkes
Kvarntorp*

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Riksdagen beslöt våren 1981 om stöd till Supra AB:s ammoniakfabrik i Kvarntorp fram till utgången av år 1982 (prop. 1980/81:186, FöU:27, rskr 345). Syftet med stödet var att vinna tid för att undersöka alternativ för att klara ammoniak- och kvävegödselmedelsförsörjningen i kristid.

En redogörelse för resultatet av undersökningarna lämnades i totalförsvarspropositionen våren 1982 (prop. 1981/82:102, bil. 3). I denna redovisades också de åtgärder som sammantagna borde kunna ge en rimlig försörjningsberedskap på det aktuella området. Åtgärderna omfattar beredskapslagring, förberedelser för byggande av en elektrolysbaserad ammoniakfabrik samt överenskommelser om import i kristid av kvävegödselmedel och ammoniak. Med anledning härav och med hänsyn till kostnaderna för att upprätthålla produktionen av ammoniak i Kvarntorp förordades i propositionen att fortsatt stöd för denna tillverkning inte skulle utgå. Riksdagen hade ingen erinran häremot (FöU 1981/82:18, rskr 374).

Fabriksarbetareförbundets utredning studeras f. n. inom regeringskansliet. Jag är därför inte beredd att nu närmare kommentera den.

Anf. 10 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Fabriksarbetareförbundet uppmanar regeringen, som – sedan uppmaningen skrevs – blivit en socialdemokratisk regering, och andra berörda intressenter att skyndsamt agera för att rädda de stora värden som finns just i Kvarntorp.

Förra gången ammoniakfabriken i Närkes Kvarntorp stod inför nedläggning räddades den i sista stund till fortsatt drift genom den dåvarande regeringens beslut om beredskapslån.

Nu är det på nytt samma desperata situation. Den gamla regeringen stod antagligen fast vid den Cederwallska utredningens förslag om nedläggning, vilket, som det nu sagts i svaret, tyvärr också blev riksdagens beslut. Det vore mycket beklagligt om också den nya socialdemokratiska regeringen skulle gå på den linjen.

Utgångspunkten för min fråga är just Fabriksarbetareförbundets rätt omfattande utredning, som man gick ut med under valrörelsen i Kumla och som på ett, som jag ser det, övertygande sätt visar att det skulle vara beredskapsekonomiskt fördelaktigt för staten att driften fortsätter vid Närkes Kvarntorp.

Nu är det återigen, som jag nyss sade, en desperat situation. Beträffande nedläggningen gäller ju att den skall ske vid årsskiftet. Driften har i praktiken upphört. De anställda riskerar att skingras. Vore det inte så ont om jobb, hade det redan skett. Man riskerar att förskingra de tekniska resurser som finns samlade där, vilka skulle kunna säkra en fortsatt ammoniakproduktion i beredskapssyfte. Det skulle bli billigare än lagring och billigare än den elektrolysbaserade ammoniakfabrik "i malpåse" som har föreslagits.

Om de tekniska resurserna förskingrades, skulle man också rycka undan möjligheterna till viktig energiforskning som skulle kunna ske i samband med

studiet av förgasning av organiska material, såsom kol, torv och liknande. Det skulle finnas goda möjligheter härtill just vid den aktuella anläggningen, och till mycket lägre kostnad än om man skulle bygga upp en motsvarande demonstrationsanläggning från början. Man skulle vidare få möjligheter att kombinera sådan forskning med praktisk drift, om man så vill. Vi menar att det skulle vara fördelaktigt.

Bakom de här kraven står Svenska fabriksarbetareförbundet, Svenska industritjänstemannaförbundet och Sveriges arbetsledareförbund centralt.

Jag menar att dessa synpunkter på ett övertygande sätt måste vederläggas genom övervägningar inom departementet, annars måste driften få fortsätta. Avslutningsvis tackar jag för svaret, som jag vill tolka positivt.

Anf. 11 Försvarsministern BÖRJE ANDERSSON:

Herr talman! Som jag nyss sade studerar vi f. n. Fabriksarbetareförbundets utredning. Jag är medveten om att ärendet kräver en skyndsam behandling. Ett beslut inom regeringen kommer därför att fattas inom den allra närmaste tiden. Alla de faktorer och omständigheter som Per Israelsson åberopar kommer självfallet också att vägas in när regeringen slutgiltigt tar ställning.

Anf. 12 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill ställa följdfrågan: När kan arbetarna vid Närkes Kvarntorp, vilka tillhör samma förbund som jag, nämligen Fabriksarbetareförbundet, räkna med att få ett besked? Det går kanske inte att svara på den frågan, men jag ställer den ändå.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1982/83:14 om devalveringens och aviserade skattehöjningars inverkan på avtalsrörelsen

Anf. 13 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Ingemar Eliasson har frågat mig på vilket sätt regeringen tänker mildra de svårigheter i avtalsrörelsen som devalveringen och aviserade skattehöjningar medför.

Devalveringen och momshöjningen underlättar i sig inte den kommande avtalsrörelsen. Men kommentarer från löntagarna har också visat vilken utomordentlig vikt man lägger vid att den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken läggs om, så att en grund skapas för ökad sysselsättning och en stark ekonomi. Regeringens krisplan avser att lägga en sådan grund.

Under den senaste veckan har regeringen haft överläggningar med parterna för att bl. a. diskutera hur avtalsrörelsen skall kunna underlättas och hur devalveringens avsedda effekter på bästa sätt skall kunna utnyttjas. Det är av särskilt stor betydelse att avtalsparterna före förhandlingarna får

Om devalveringens och aviserade skattehöjningars inverkan på avtalsrörelsen

veta vilka förutsättningar som gäller under den tid som de avser att avtalen skall vara i kraft.

Ett annat viktigt villkor för att klara en svår avtalsrörelse är att de uppoffringar som krävs av det svenska folket för att vi skall kunna komma till rätta med de ekonomiska problemen inte ensidigt drabbar dem som är mest utsatta. Därför är det nödvändigt att åter ge de arbetslösa och de sjuka ett rättvist stöd, ett stöd som försämrats på olika sätt under de borgerliga regeringarna.

Liksom flera av mina kolleger tidigare har svarat på frågor om devalveringens effekter, vill jag sammanfattningsvis säga att det är helt avgörande för en framgångsrik fortsättning av den inledda politiken att alla får vara med och dela på de uppoffringar som krävs för att leda Sverige ur krisen. För avtalsrörelsen är det viktigt att krispolitiken får en fördelningsprofil som innebär att även andra än löntagarna får bära bördorna. Därför avser regeringen att skärpa skatterna på förmögenheter, arv och gåvor samt att begränsa de fördelaktiga villkoren för det s. k. skattesparandet.

Även andra åtgärder övervägs i syfte att dels motverka ökade förmögenhetsskillnader till följd av en stark vinstutveckling, dels säkerställa att dessa vinster används för att öka investeringar och sysselsättning.

Anf. 14 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Frågan om vad en regering kan och bör göra för att underlätta en avtalsrörelse är kanske en för stor fråga för att klaras av i en frågedebatt. Jag har emellertid försökt begränsa frågeställningen till vad regeringen kan och vill göra för att begränsa de extra svårigheter som devalveringen och den aviserade momshöjningen innebär. Svaret är en summarisk redovisning av regeringens initiativ och avsikter, och jag ber att få tacka för det.

Frågan om hur avtalsrörelsen skulle underlättas spelade en ganska central roll i den ekonomiska debatten före valet. Socialdemokraterna kritiserade mittenregeringen hårt för besluten om karensdagar och ändrat statsbidragssystem för arbetslöshetsförsäkringen, därför att det komplicerade avtalsrörelsen. Vi förnekade aldrig att det var komplicerande faktorer, men vi påpekade att det var det faktum att besparingar över huvud taget var nödvändiga som egentligen var den komplicerande faktorn.

Jag påpekade också i debatten vi hade här i våras om dessa frågor att socialdemokraternas alternativ med en momshöjning skapade större problem, därför att detta skulle sänka reallönerna och hota sysselsättningen. Men knappast någon anade väl vid det tillfället att allt tal från socialdemokratins sida om expansion och kritiken av besparingarna skulle efter valet bytas ut mot den mest hårdhänta åtstramning. Det lappkastet i den ekonomiska politiken i förhållande till agitationen före valet kunde ju inte förutses av någon vanlig människa.

Utöver de svårigheter som förhandlingarna redan tidigare hade att brottas med kommer nu alltså en devalvering på 16 %, som i ett slag gör det, såvitt jag förstår, fullständigt utsiktslöst att försvara reallönerna, en fördubbling av

inflationstakten, som kommer att sätta sina spår i förmögenhetsfördelningen och inkomstutvecklingen långt fram i tiden, och ett äventyrande av den mödosamt hopsnickrade skatteöverenskommelsen, som stabiliserat tillvaron för förhandlarna flera år framåt.

Övanpå detta kommer ett fasthållande vid tanken på en momshöjning.

Regeringen, som gick till val på att underlätta avtalsrörelsen, lyckades alltså på sin första dag rulla större stenar i vägen för förhandlarna än jag tror att de någonsin hade kunnat drömma om i sina värsta mardrömmar.

Nu pågår överläggningar om allt detta, och det är väl inte så hemskt mycket som regeringen rent materiellt kan göra för att nu underlätta avtalsrörelsen.

Men det finns en åtgärd: Låt bli momshöjningen! Har regeringen någon förståelse för det sättet att underlätta avtalsrörelsen, som också framförts från fackligt håll?

Anf. 15 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Något som framförts från de olika organisationer som vi haft kontakt med nu har varit att de fäster mycket stor vikt vid att man den här gången redan innan förhandlingarna startar får veta från regeringen vilken ekonomisk politik som skall föras, vilka förutsättningar som skall gälla för den kommande avtalsrörelsen.

På den punkten skiljer sig den här regeringen väsentligt ifrån tidigare – borgerliga – regeringar, som efter det att förhandlingarna var avklarade kom med överraskningar som var mycket obehagliga för parterna och som innebar att förhandlingsresultatet i vissa delar helt sattes åt sidan. Vi har från regeringens sida redovisat politiken för organisationerna – för såväl arbetsgivare som fackliga organisationer. Vi är medvetna om att devalveringen kommer att innebära problem i förhandlingarna. Därför för vi nu diskussioner med parterna.

När det sedan gäller de av de borgerliga regeringarna beslutade åtgärderna, som också – vilket Ingemar Eliasson erkände – kan komplicera avtalsrörelsen, vill jag säga att vi i valrörelsen lovat såväl de fackliga organisationerna som medborgarna i övrigt att vi skall upphäva försämringarna i fråga om karensdagarna i sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Det kommer vi att göra före avtalsförhandlingarna. Det är *en* väg att gå för att medverka till att de underlättas och kan genomföras på bästa sätt.

Låt mig sedan säga att det inte är så att socialdemokraterna har gjort några lappkast i politiken. Vi har inte gått ut i valrörelsen och lovat enskilda medborgare någon konsumtionsökning. Vi har tvärtom talat om att de närmaste åren kommer att bli fyllda av uppoffringar, men att vi strävar efter att dessa uppoffringar skall bäras rättvist och av alla, inte enbart av löntagarna. Det är ett genomgående budskap också i de diskussioner som regeringen har haft med parterna.

Nr 15

Tisdagen den
26 oktober 1982

Om devalveringens och aviserade skattehöjningars inverkan på avtalsrörelsen

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om devalvering-
ens och aviserade
skattehöjningars
inverkan på av-
talsrörelsen*

Anf. 16 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Mycket av den kritik från socialdemokraternas sida som vi i den förra regeringen fick lyssna till gick ut på vi lade bördorna på löntagarna och underlättade för kapitalägarna. Men en devalvering innebär ju just att man lägger en börda på löntagarna för att underlätta för kapitalet. Det ligger i sakens natur – och det bekräftades också av Anna-Greta Leijon – att detta ytterligare försvårar avtalsrörelsen. Även i de kommentarer från fackligt håll som fru Leijon åberopar har ingått att devalveringen mycket försvårar avtalsrörelsen.

Nu kan man tycka att den åtstramning, den urgröpning av hushållsbudgeterna och det hot mot sysselsättningen här hemma som devalveringen innebär kunde vara alldeles tillräckligt. Men ovanpå detta kommer alltså momshöjningen. Om regeringen verkligen söker efter möjligheter att något underlätta situationen för förhandlarna, som har en nästan hopplös uppgift, finns här – såvitt jag ser – den enda kvarstående åtgärden, nämligen att låta bli att genomföra en momshöjning. Den var ju redan från början feltänt, eftersom efterfrågan i ekonomin snarare är för låg än för hög. En höjning av skattetrycket i det läget går därför tvärt emot den ekonomiska politik som man behöver föra. Därför är min fråga – jag upprepar den – om det inom regeringen finns någon förståelse för de synpunkter som har framförts bl. a. i LO-tidningen och från TCO och som går ut på att momshöjningen inte borde komma till stånd.

Anf. 17 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Vårt förslag i fråga om momshöjningen redovisade vi, precis som Ingemar Eliasson sade, i valrörelsen. Momshöjningen är det sätt på vilket vi har föreslagit att man skall finansiera de vallöften som vi har givit, dvs. löftena om att upphäva de försämringar som de tidigare – borgerliga – regeringarna genomförde för de mest utsatta grupperna i vårt samhälle, bl. a. de sjuka och de arbetslösa.

Visst är det så att devalveringen innebär uppoffringar. Men, Ingemar Eliasson, de uppoffringarna tvingas vi göra därför att vi har haft en dålig ekonomisk politik under alltför många år i det här landet. Det är den nota vi nu tvingas betala.

Anf. 18 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Den åtstramning som kan behövas lägger den socialdemokratiska regeringen uteslutande på löntagarna i stället för att försöka hålla tillbaka också utgifterna i den offentliga konsumtionen. Det är den stora skillnaden. Det är klart att detta försvårar för avtalsförhandlarna.

När jag nu har tittat på svaret ytterligare något, slår det mig att det sätt på vilket fru Leijon kan tänka sig att underlätta för förhandlarna i avtalsrörelsen är att också utdela en smocka till de andra, dvs att höja skatterna också för övriga grupper. Det finns en annan väg att gå, nämligen att lyfta bort ett hot från löntagarna, att låta bli momshöjningen. Det skulle innebära att situationen för förhandlarna blev något lättare, och eftersom den inte behövs

för att hålla nere den privata efterfrågan tycker jag, fru Leijon, att det är en bättre väg att gå än att ta till också andra skattehöjningar och därmed trycka ned efterfrågan ytterligare.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1982/83:22 om det politiska inflytandet över jämställdhetsarbetet

Anf. 19 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Karin Ahrland har frågat mig om regeringen även i framtiden kommer att låta alla riksdagspartierna få inflytande över jämställdhetsarbetet.

Jämställdheten har en särställning bland de politiska frågorna, eftersom den skär igenom så gott som samtliga politiska områden. Regeringen lägger stor vikt vid jämställdhetsfrågorna.

Sedan en tid tillbaka pågår arbetet med att se över jämställdhetsfrågorna, som jag numera har ansvar för. Syftet är att effektivisera jämställdhetsarbetet. I arbetet har bl. a. jämställdhetskommitténs verksamhet övervägts. Enligt min mening bör det skapas bättre möjligheter för regeringskansliet att driva på och samordna jämställdhetsarbetet, så att det får en större genomslagskraft. Det krävs en bredare uppslutning och starkare opinion för att vi skall nå resultat i detta arbete.

I vilka former jämställdhetsarbetet skall organiseras inom regeringskansliet har regeringen ännu inte bestämt. Det står dock alldeles klart att jämställdhetsfrågorna skall handläggas på samma sätt som andra politiska frågor. Alltså kommer riksdagspartierna att få ta del i jämställdhetsarbetet på sådant sätt som gäller för övrigt politiskt arbete som regeringen bedriver.

Jag kommer naturligtvis också att ta till vara den rika kunskap och erfarenhet som finns inom kvinnoorganisationerna och i någon form ge dem insyn och inflytande i jämställdhetsarbetet inom regeringskansliet.

Anf. 20 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag tror inte att Anita Gradin är förvånad över frågan. Själv var jag förvånad över att jag måste vänta en hel vecka, innan jag kunde ställa den. En tillträdande regering skall ge besked om fördelningen av regeringsposterna, sade Olof Palme för 20 minuter sedan. Han väntade en vecka innan han sade ifrån vem jag skulle kunna fråga om jämställdhet. När det till sist blev Anita Gradin skall jag gärna deklarera att jag tycker att det var ett bra personval. Det är kanske den enda gången jag har anledning att berömma Olof Palme. Jag vet sedan den tiden vi arbetade utanför partipolitiken att Anita Gradin är insatt i frågorna, och det behövs.

Det var också minst sagt förvånande att det i regeringsdeklarationen för

Nr 15

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om det politiska
inflytandet över
jämställdhetsar-
betet*

*Om det politiska
inflytandet över
jämfällhetsarbe-
tet*

första gången på många år inte nämndes ett enda ord i en så viktig fråga – som Anita Gradin nyss sade att den är. I folkpartiet lägger vi nämligen också stor vikt vid jämfällhetsfrågorna. Vi anser dessutom att de här reformerna berör alla människor så djupt att strävan måste vara att förankra dem hos så många kategorier som möjligt. Det är ett av skälen till att jag anser att det är viktigt att alla riksdagspartier får en verklig möjlighet att påverka jämfällhetsarbetet. Ett sådant samarbete har pågått de senaste sex åren och har gett resultat. Tiden medger inte att jag räknar upp allt ifrån jämfällhetslag till skolor, nationell handlingsplan osv. Men det är frågor av tvärpolitisk karaktär. De går in på alla områden.

Dessutom är det svåra frågor, och det gäller mer än vanligt att inte bara driva på genom politiska beslut. Det är lika nödvändigt med opinionsbildning, och det, Anita Gradin, är lättare att åstadkomma om alla partier har en möjlighet att delta.

Nu säger statsrådet att formerna för kommitténs arbete övervägs – och det vet jag. Men jag är förvånad över att inte Anita Gradin ger mig ett klart besked om vartåt det lutar. Svaret, att vi i oppositionspartierna skall få vara med på samma villkor "som gäller för övrigt politiskt arbete som regeringen bedriver", är något luddigt. Jag måste be om ett förtydligande:

Kommer ni att behålla en parlamentarisk kommitté eller blir det bara en grupp socialdemokrater, som någon gång kallar in andra partier och berättar vad socialdemokraterna tycker?

Ni hade tydligen redan före regeringstillträdet ett antal välformulerade papper om kommittéer hit och dit. Kan jag tolka bristen på handlingsberedskap i den här frågan så, att ni inte anser att ni har behövt något papper om jämfällhetsfrågorna? Då hoppas jag att ni inser att ni inte når målet genom ensidiga socialdemokratiska beslut. Alla måste vara med. När jag nu säger alla vill jag bara fråga, med anledning av att statsrådet i Stockholms-Tidningen sade att jämfällhetsarbetet berör allt som handlar om kvinnor: Anser jämfällhetsministern att de här frågorna inte alls angår männen?

Anf. 21 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Jag vill börja med att beröra regeringsdeklarationen. Karin Ahrland ondgör sig över att det i den inte nämns något om jämfällhet. Men det finns många andra ytterst angelägna frågor som inte heller nämns i regeringsdeklarationen. Jämfällhet är ett självklart inslag i regeringens arbete. Det som främjar fred, ekonomi, sysselsättning främjar också jämfällhet, och regeringsdeklarationens syften gynnar, som jag ser det, jämfällhetssträvandena i vårt land.

Jag vill också säga att det arbete med att se över jämfällhetsfrågorna som nu bedrivs i regeringskansliet hade satts i gång före regeringsskiftet. Beredningen sker med alla de hänsyn som skall tas, och vi försöker involvera olika grupperingar, så att vi skall kunna driva jämfällhetsfrågorna vidare så effektivt som möjligt.

Anf. 22 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Anita Gradin talar om att det i regeringskansliet görs en översyn, men jag sade redan i mitt förra inlägg att jag visste det. Det är riktigt, herr talman, att ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Och visst kan man se över en sådan här organisation över huvud taget.

Men jag har inte fått svar på frågan om alla politiska partier får vara med och arbeta i en kommitté och därmed få ett faktiskt, direkt inflytande på det här området.

Jag har, herr talman, inte heller fått svar på frågan om det får vara några män med i jämställdhetsarbetet. Jag anser nämligen att det inte kommer att gå att bedriva jämställdhetsarbetet effektivt, och med de mål som jag tror att Anita Gradin och jag är nästan ense om, om vi inte kan övertyga männen om att det angår dem också, att även de vinner på att de här frågorna får en bra lösning.

Anf. 23 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Självfallet berör jämställdhetsfrågorna såväl män som kvinnor, det går inte att förändra situationen för den ena gruppen utan att det påverkar den andra.

Herr talman! Jag har redan i mitt svar sagt att vi skall se till att de erfarenheter som kvinnoorganisationerna, inkl. de politiska kvinnoförbunden, har tas till vara i det fortsatta arbetet med jämställdhetsfrågorna i regeringskansliet.

Anf. 24 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag konstaterar att jag kan återkomma till detta inom en månad eller två när Anita Gradin har tänkt litet mer. Jag hoppas hon tänker i samma riktning som jag.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1982/83:28 om diskuterad försäljning av domänverkets skogsmark**Anf. 25 Statsrådet ROINE CARLSSON:**

Herr talman! Kerstin Nilsson har frågat om jag anser att diskuterade försäljningar av domänverkets skogsmark bör genomföras.

Den försäljning som Kerstin Nilsson syftar på gäller vissa markområden som domänverket har i Norrbottens län. Enligt vad jag har erfarit från domänverket kommer den aktuella affären inte att genomföras.

Anf. 26 KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det positiva svaret på min fråga.

Bakgrunden till min frågeställning är den djupa oron bland anställda i

*Om diskuterad
försäljning av
domänverkets
skogsmark*

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om kostnaderna
för arkeologiska
utgrävningar*

domänverket inför hotet om aviserade försäljningar av kronoskog. I revir i östra Norrbotten, där skogsbruket utgör huvudnäring, har det rört sig om en försäljning av skog motsvarande en årsavverkning. I dessa kommuner är alltfört arbetslösheten den högsta i länet och landet. I t. ex. Pajala kommun är 13 % arbetslösa. Genom krisen i Malmfälten ökar arbetslösheten ytterligare via återflyttning. Domänverket har redan i många fall sålt väl producerande skogsmarker till privata intressen.

Många i domänverket har sett sina anställningar hotade. Skogs avdelningar 7, Pajala, och 21, Kalixälven, har protesterat kraftigt. Skogsarbetarna har i sig ett tungt och många gånger farligt arbete. Härtill kommer nu oron för framtiden, inte bara för de anställda utan också för deras familjer.

Med s. k. multiplikatoreffekter följer också andra konsekvenser. Domänverket levererar mycket virke till sågverken i inlandet. Vid dessa sågverk växer oron när överlåtelse av kronoskog förs på tal. Domänverket svarar för regelbundna leveranser och fasta anställningar. Det gör i många fall inte privata skogsägare. De ser i första hand på priser. Den diskussionen känns så väl igen att den inte behöver återupprepas.

Inom pappers- och träindustrierna vid kusten känner man tidvis av bristen på råvara. Även här är det fråga om sysselsättning. Det gäller att få fart på industrier som ger meningsfullt arbete och hårdvaluta till nationalhushållet. Det har visat sig att försäljningar av kronoskog till privata intressen inte fått avsedd effekt. Inte heller har de ökat leveranserna till exempelvis ASSI, utan tvärtom. Frågan är ju: Hur skall man också på längre sikt säkerställa leveranser av råvara till skogsindustrier? Statsrådet Carlssons positiva svar berör så många inom skogs-, pappers- och träindustri. Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1982/83:11 om kostnaderna för arkeologiska utgrävningar

Anf. 27 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Sten Svensson har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att begränsa de totala kostnaderna för arkeologiska utgrävningar och om regeringen är beredd att föreslå ändringar i fornminneslagen i syfte att överföra kostnadsansvaret för utgrävningar av riksintresse från enskilda och kommunala byggnadsföretag till staten.

Efter upprepade påstötningar från riksdagen i denna fråga tillkallade förre utbildningsministern Jan-Erik Wikström i juni i år en särskild utredare med uppdrag att utreda formerna för statens stöd till arkeologiska undersökningar m. m. Enligt direktiven skall utredaren bl. a. ta upp frågan om fornminneslagens bestämmelser. Utgångspunkten för utredningsarbetet skall vara att fornminneslagens huvudprincip för kostnadsansvar för arkeologiska undersökningar bibehålls. Genom att exploatören ges ett

kostnadsansvar skapas förutsättningar för att exploateringen av mark med fornlämningar begränsas. Särskilda hänsyn kan dock i vissa fall behövas. Utredaren har bl. a. till uppgift att se över fornminneslagen från den synpunkten.

Jag ansluter mig till de riktlinjer som har angivits för utredningsarbetet och har alltså inte för avsikt att verka för några tilläggsdirektiv på den punkten.

Utredarens förslag skall redovisas för regeringen i början av år 1984. Först därefter har regeringen ett underlag för ställningstaganden om eventuella åtgärder.

Anf. 28 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Göransson för svaret på min fråga.

Vad händer med stadskärnorna i gamla städer om varje enskild byggare också måste stå för arkeologiska utgrävningskostnader? En sak är säker: Det går inte att bygga bostadshus i sådana miljöer. Blir det alls något byggt, blir det kontorshus där varje kvadratmeter måste utnyttjas för att ekonomin skall gå ihop!

Motionsvägen har jag tidigare understrukit att risken för utgifter i samband med fornyfynd på byggsplatsen blir en svår belastning för orter med en medeltida stadskärna. Det är i sista hand hyresgästerna som får betala kostnaderna, medan resultatet av utgrävningarna har riksintresse. Som det nu är kan krav på en arkeologisk undersökning på en byggsplats leda till en avsevärd fördyring eller rent av till att tilltänkt byggenskap inte blir av. Har man i förväg fått besked om kostnadsansvaret, kan man undvika den extrakostnad som uppstår när byggnationen fördröjs.

Om inga åtgärder snabbt vidtas kommer nuvarande förhållanden att medföra en svår belastning för de kommuner som inom sig har en äldre stadskärna. Det är i regel de mindre kommunerna – oftast med lågt skatteunderlag – som drabbas. I centralorter som Arboga, Sigtuna, Skara och Visby kan utvecklingen betyda en utarmning av stadskärnan. Företag drar sig för att etablera sig där, de fastigheter som finns i dessa områden blir alltmer svårsålda.

Nu påpekar statsrådet Göransson att riksdagen har gjort många påstötningar. Det är riktigt. Jag har själv medverkat här till genom att upprepade gånger motionera. Jag har dessutom tidigare ställt frågor till statsrådet Göranssons företrädare. Men det intressanta nu är att vi får klart för oss vilken regeringens principiella inställning är till det utredningsarbete som nyligen har startat. Givetvis skall regeringen under utredningsarbetet ge besked om hur det tekniskt skall gå till att göra en omfördelning av kostnadsansvaret. Men det viktiga är målsättningen för utredningsarbetet. Regeringen måste väl rimligen ha en målsättning för detta arbete. Är det regeringens avsikt att målsättningen för det pågående utredningsarbetet skall

*Om kostnaderna
för arkeologiska
utgrävningar*

vara att staten svarar för en större del av kostnaderna för utgrävningarna än som nu är fallet?

Anf. 29 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag kan bara upprepa vad jag har sagt i mitt svar, att regeringen ansluter sig till de riktlinjer som har angivits för utredningsarbetet. Vi har inte för avsikt att ge några tilläggsdirektiv, och vi känner oss då givetvis bundna att avvakta utredningsresultatet.

Anf. 30 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det kan väl inte vara statsmakternas mening att vissa kommuner skall drabbas orättvist jämfört med andra kommuner. Som jag ser det är det nödvändigt att staten i framtiden tar en större del av ansvaret för utgrävningen. Detta måste vara konsekvenserna av det riksintresse som staten i olika sammanhang vill hävda, då man på fornminneslagens grund ställer dylika anspråk på utgrävningar.

Fornminneslagens utformning hindrar i dag en sanering av äldre stadskärnor. I vissa fall innebär lagen att hela kvarter måste undersökas, ända ner till ett djup på bortåt 3 m, kanske mer, innan man kan starta ett bygge. Då blir extrakostnaderna miljonbelopp.

I sådana områden finns ju många objekt för byggnation i dag och därmed värdefulla sysselsättningstillfällen. Men resultatet av den nuvarande fornminneslagens utformning blir att byggherrarna avstår. Inte har vi i dag i vårt land så gott om sysselsättningstillfällen för byggnadsarbetare att vi som politiker stillatigande kan äse vad som sker – eller i det här fallet rättare sagt vad som inte sker!

Därför bör två saker ske: att staten tar ett betydligt större kostnadsansvar, enligt min mening hela kostnadsansvaret för utgrävningar av riksintresse och att begreppet riksintresse preciseras bättre och en klar avgränsning görs. Kostnader för utgrävningar utanför riksintresset skall enligt min mening åvila dem som ställer sådana krav, inte byggherren.

Jag vill upprepa frågan till statsrådet Göransson: Vad har regeringen för målsättning för det pågående utredningsarbetet? Är detta av den innebörden att staten skall ta en ökad andel av utgrävningarkostnaderna i framtiden? Är statsrådet dessutom villig att medverka till att man påskyndar utredningsarbetet, så att man får fram beslut i dessa frågor, med tanke på sysselsättningsläget på byggarbetsmarknaden?

Anf. 31 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till de direktiv som har utfärdats för den här utredningen och som jag både i svaret och i min första replik har förklarat att jag ställer mig bakom. I direktiven sägs bl. a. följande: "Av dessa skäl är det motiverat att se över möjligheterna att underlätta för arbetsföretagen att finansiera arkeologiska undersökningar." På ett annat ställe sägs vidare:

"Mot bakgrund av de ställningstaganden och övriga överväganden som nyssnämnda frågeställningar kan föranleda bör utredaren närmare klarlägga

behovet av och formerna för statligt stöd till arkeologiska undersökningar.”

Detta tycker jag mycket väl klargör regeringens syn på de här frågorna.

När det gäller utredningens arbetstakt ser jag knappast några möjligheter att utredningen kan komma med sitt förslag tidigare än vid den tidpunkt som jag angav i mitt svar.

Anf. 32 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag tror att det hade varit värdefullt om statsrådet hade kunnat presentera en närmare målsättning för själva arbetet. Jag känner väl till innehållet i dessa direktiv, och jag tycker de är ganska allmänt hållna och inte ger en alltför tydlig anvisning om vart utredningsarbetet skall hänsyfta när det gäller fördelningen mellan byggherren och staten i fall där det gäller att hävda ett riksintresse.

Jag har för min del försökt att ge anvisning om hur en sådan politisk vilja bör se ut. Det hade varit värdefullt om statsrådet Göransson också hade kunnat kosta på sig att göra detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1982/83:2 och fråga 1982/83:6 om skolbetygen i samhälls- och naturorienterande ämnen

Anf. 33 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Britt Mogård har i en interpellation frågat utbildningsministern när regeringen kan förväntas fatta beslut om att betyg skall ges i enskilda ämnen inom de samhälls- resp. naturorienterande ämnena i grundskolan.

Ulla Tillander har frågat utbildningsministern om hon är beredd att göra en sådan anmälan till riksdagen att det också i framtiden skall bli möjligt att ge betyg i enskilda orienteringsämnena i grundskolan.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen och frågan. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

Betygsättningen i orienteringsämnena i grundskolan är sedan i somras föremål för mycket häftig diskussion. Inte minst har eleverna kraftigt protesterat mot den föregående regeringens beslut från i våras att bara sammanfattningsbetyg skall ges i naturorienterande resp. samhällsorienterande ämnen. Enligt min mening finns det anledning att fästa stort avseende vid denna starka opinion samtidigt som jag förutsätter att det alltjämt råder en bred enighet om principerna för 1980 års läroplan för grundskolan (Lgr 80).

En grundtanke i den nya läroplanen är nämligen att undervisningen i orienteringsämnena skall bedrivas i samverkan över de traditionella ämnesgränserna. Tanken är att inslag från de olika ämnena skall studeras samlat. Eleverna skall på så sätt lättare kunna förstå sambandet mellan ämnen som

Nr 15

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om skolbetygen
i samhälls- och
naturorienterande
ämnen*

*Om skolbetygen
i samhälls- och
naturorienterande
ämnen*

traditionellt studeras åtskilt, och undervisningen kan anknyta till verkligheten. Riksdagen har godkänt denna integrationssträvan (prop. 1978/79:180, UbU 1978/79:45, rskr 1978/79:422).

I Lgr 80 har också kursplanerna i orienteringsämnena utformats i enlighet med dessa principer. Inslag från t. ex. historia, geografi och samhällskunskap ingår således gemensamt i olika huvudmoment i kursplanen för samhällsorienterande ämnen. Det är endast i begränsad utsträckning möjligt att avgöra till vilket enskilt ämne olika huvudmoment i de båda kursplanerna hör.

I konsekvens med utformningen av kursplanerna anges i timplanen för högstadiet inte vilket timantal varje enskilt orienteringsämne skall ha, utan antalet veckotimmar i orienteringsämnena är fördelat på den samhällsorienterande resp. den naturorienterande ämnesgruppen. Bestämmelserna om betygsättning i mål- och riktlinjer för grundskolan samt i skolförordningen har utformats i anslutning till timplanen så att betyg skall sättas i sådana ämnen och ämnesgrupper som finns upptagna i timplanen. För orienteringsämnena innebär detta att ett sammanfattande betyg skall sättas i samhällsorienterande ämnen och ett i naturorienterande.

För egen del vill jag starkt understryka det angelägna i att undervisningen i orienteringsämnena utgår från ett helhetsperspektiv på olika företeelser och problem. Den grundtanke som Lgr 80 bygger på i detta avseende är således enligt min mening riktig. Man måste emellertid vara medveten om att en förändring av arbetssättet i skolan i den angivna riktningen innebär en stor omställning som man inte kan förvänta sig skall ske plötsligt. Det är därför väsentligt att tillräcklig tid ges för denna omställning. Ett ytterligare problem är att det f. n. bara i begränsad utsträckning finns läromedel som är anpassade till ett nytt arbetssätt. Även om man i vissa skolor redan arbetar samlat i orienteringsämnena, finns det således många skolor där undervisningen fortfarande är upplagd efter de gamla ämnesgränserna. Enligt min mening är det inte rimligt att betygssystemets urformning skall vara det som i första hand styr övergången till ett nytt arbetssätt. Betyg måste sättas efter hur undervisningen faktiskt har varit, inte efter hur den borde eller kunde ha varit. Den förändring av arbetssättet som Lgr 80 bygger på, och om vars fördelar jag själv är övertygad, måste således få växa fram successivt.

Mot denna bakgrund är det rimligt att under en övergångsperiod vissa undantag medges från Lgr 80:s timplan och kursplaner, så att betyg sätts i varje enskilt orienteringsämne för sig i de fall då man ännu inte gått över till ett nytt arbetssätt och att i sådana fall enbart ämnesbetyg ges. Hur lång denna övergångsperiod bör vara måste bli beroende av hur snabbt en förändring av arbetssättet i orienteringsämnena i Lgr 80:s anda faktiskt kommer till stånd.

Jag räknar med att före november månads utgång förelägga regeringen ett förslag till beslut i enlighet med vad jag nu har förordat. Jag avser att i lämpligt sammanhang redovisa frågan för riksdagen. Samtidigt med förslaget till beslut avser jag att föreslå att skolöverstyrelsen (SÖ) skall få i uppdrag att vidta en rad åtgärder för att stimulera en snabb förändring av arbetssättet i

orienteringsämnena på högstadiet i den riktning jag angivit. SÖ bör vidare få i uppdrag att följa utvecklingen och till ett visst datum inkomma till regeringen med en samlad bedömning av när en sådan situation kan beräknas föreligga att det är naturligt med en generell övergång till betygsättning i orienteringsämnena gemensamt för flera ämnen. De nya övergångsbestämmelserna bör kunna tillämpas redan fr. o. m. vårterminen 1983 och bör gälla fram till dess att SÖ:s bedömning föreligger.

Jag vill avslutningsvis understryka att det naturligtvis inte kan bli fråga om att de skolor som, kanske sedan länge, har ett integrerat arbetssätt i orienteringsämnena och som därigenom finner det naturligt med sammanfattningsbetyg skall gå tillbaka till ett system med betyg i varje enskilt orienteringsämne. Möjligheten till enbart sammanfattningsbetyg fanns redan i Lgr 69 och måste självfallet finnas också under den övergångsperiod jag här har talat om.

Anf. 34 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Eftersom Britt Mogård är förhindrad att närvara har det överenskommit att jag skall ta emot interpellationssvaret, och jag ber att få tacka statsrådet Göransson för svaret.

Låt mig först säga att jag till fullo förstår elevernas reaktioner i form av demonstrationer och annat, när det i somras blev känt för dem att regeringen beslutat om införande av blockbetyg. Jag är övertygad om att eleverna – liksom lärarna och föräldrarna – vill behålla ämnesbetygen, även efter Lgr 80:s införande.

Det enda svar skolministern har att ge alla undrande elever är att de nu under november månad skall få besked att de i varje fall under 1983 får möjlighet att behålla betygen i de enskilda ämnena som ingår i de samhällsorienterande och naturorienterande blocken. Men det är också allt. Vad skolministern i övrigt ställer i utsikt är de facto en *slutgiltig* övergång till enbart sammanfattningsbetyg.

Det är rätt att det råder enighet om principerna när det gäller samverkan över de traditionella ämnesgränserna. Skolministern beskriver helt riktigt att *inslag* från de olika ämnena skall studeras *samlat*. Men det betyder verkligen inte att man inte även fortsättningsvis skall kunna skilja mellan äpplen och päron – t. ex. mellan bergskedjor och föreningskunskap, mellan himlakroppar och arbetsmiljöfrågor. Det framgår tydligt i Lgr 80 att man skall kunna göra det. Det är inte sant som skolministern säger i svaret, att det är endast i begränsad utsträckning man kan avgöra till vilket enskilt ämne olika huvudmoment i de både kursplanerna hör. Att man har använt sig av andra rubriker för huvudmomenten än de traditionella hindrar ju inte att de enskilda ämnena fortfarande går fullt ut att identifiera. Låt mig ge ett par exempel.

Under rubriken *Människans verksamhet: Tidsperspektivet* kan vi läsa: *Min orts historia*. Några olika historiska källor och metoder. Ett urval av historiska längdsnitt som belyser olika utvecklingslinjer i vårt land.

Hör inte detta hemma under ämnet historia?

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om skolbetygen
i samhälls- och
naturorienterande
ämnen*

Eller: Människans omgivning: Jordens byggnad. Läge, avstånd, utbredning. Jordens klimat- och vegetationsområden.

Är inte detta geografi, herr skolminister?

Jag skulle kunna ta många exempel som visar att det är fullt möjligt att avgöra till vilket ämnesområde huvudmomenten hör.

Skolministern är felinformerad när han påstår att det i timplanen för högstadiet inte anges vilket timtal varje särskilt orienteringsämne skall ha. Enligt riksdagens beslut med anledning av läroplanspropositionen avsätts två veckotimmar av den naturorienterande sektorns ämnen för teknikämnet. Riksdagen uttalade också att religionskunskap även fortsättningsvis skall vara ett särskilt ämne.

Dessutom glömmer skolministern bort att tala om – medvetet eller ej – att i föreskrifterna för timplanerna räknas de ämnen upp som ingår i resp. sektor. Detta görs också i kursplanerna – jag citerar: "De naturorienterande ämnena är biologi, fysik, kemi och teknik. De samhällsorienterande ämnena är geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap."

Det här står att läsa på s. 113 i Läroplan för grundskolan. Allmän del. Jag vill råda skolministern att slå upp och se efter!

Inte med ett ord berörs i svaret lärarnas ansvar och inflytande vid utformningen av de lokala arbetsplanerna. Deras ämneskompetens och pedagogiska kunnande är ju en absolut förutsättning för att eleverna skall kunna få de goda kunskaper och färdigheter som skollagen föreskriver. Och det är utifrån deras vilja att uppfylla skollagen man skall se deras motstånd mot blockbetygen, liksom alla de brev vi fått från dem med anledning av regeringsbeslutet.

Gemensam planering är inget nytt som har uppstått i samband med Lgr 80. Det kan jag personligen intyga från min verksamhet som So-lärare på högstadiet. I vår årskursplanering under Lgr 69:s tid vinnlade vi oss om att t. ex. USA eller Sovjet skulle behandlas inom samma tidsperiod i de olika ämnena inom So-blocket – för den övergripande helhetens skull. Men man måste komma ihåg – oberoende av hur man vill tyda den nya läroplanen – att det finns mycket inom de enskilda ämnena som inte kan infogas i samverkansprojekt utan måste studeras ämnesvis. Det kan många gånger röra områden som man inte kan strunta i med tanke på fortsatta studier i gymnasieskolan.

Den förändring av arbetssättet som skolministern förespråkar i sitt svar är inte överensstämmande med riksdagens beslut med anledning av läroplanspropositionen. Där finns inget krav på en ämnesövergripande uppläggning av undervisningen. Skolministerns aviserade förslag till SÖ om övergång till nytt arbetssätt har därför ingen förankring i gällande läroplansbeslut. Därför anser jag att ett beslut om betyg i varje orienteringsämne för sig icke skall ha karaktären av övergångsbeslut i avvaktan på en snabb förändring av arbetssättet i orienteringsämnena på högstadiet, innebärande en generell övergång till gemensam betygsättning. Eleverna skall ha rätt att få sina prestationer i enskilda ämnen bedömda, även i fortsättningen.

Av läroplanen framgår också att samverkan är önskvärd även med och

mellan andra ämnen, t. ex. mellan bild och slöjd, mellan So-ämnen, musik och bild. Jag vill fråga skolministern: Anser skolministern att prestationerna även i dessa ämnen skall vägas samman med varandra eller med betygen i orienteringsämnena?

Nr 15

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om skolbetygen
i samhälls- och
naturorienterande
ämnen*

Anf. 35 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. De livliga diskussionerna och demonstrationerna mot blockbetygen vid höstterminens början hade en sådan styrka och utbredning att man varken kunde eller borde låta bli att påverkas av dem. Något av detta märks också i statsrådets svar. Enligt min uppfattning var det en rimlig och klok väg att helt undanröja de hinder som ligger i vägen för att man skall kunna ge betyg i enskilda ämnen. Det betyder inte att man ifrågasätter läroplanens intentioner.

I en orkan finns det ju en kärna av lugn, och också i det stormväder som rådde vid höstterminens början och som säkerligen drog många med sig fanns det en kärna av berättigande, av argument som man till stor del inte kunde underlåta att instämma i.

Som ansvarigt statsråd under snålblåsten slets man mellan viljan att instämma i de berättigade kraven från elever, föräldrar och lärare och den lojalitet till läroplanen och dess formuleringar som man var bunden av.

Det är viktigt att notera att kritiken från skolan inte gällde läroplanen som helhet, dess grundläggande idéer om samverkan över de traditionella ämnesgränserna eller det perspektiv som utgår från helheten – f. ö. en idé som har stor aktualitet inom modern vetenskap. Nej, kritiken gällde primärt att eleverna inte fick betyg i de enskilda ämnen som de faktiskt läser och som i minst 80 % av landets högstadieskolor är fullt urskiljbara.

Erfarenheten att helheten ofta är mer än summan av sina delar inrymmer en pedagogisk ansats. Sådana perspektiv ligger till grund för läroplanen och har präglat den, både i Mål och riktlinjer och i kursplaner.

Ur min synpunkt är det väsentligt att konstatera att man mycket väl kan kritisera blockbetygen utan att man för den skull kritiserar en integrering av undervisningen. Man kan, omvänt, mycket väl vara för ett sådant pedagogiskt grepp som, där det faller sig naturligt, utgår från helhetsperspektivet inom ett arbetsområde utan att man för den skull vill försvära sig åt en integrering tillämpad som en doktrin.

En erfarenhet som vi kan göra av den diskussion som har förts om läroplanen är att det stora flertalet lärare ställer sig positiva till en integrerad undervisning där den förefaller naturlig och okonstlad, där, med andra ord, det pedagogiska stoffet får styra formen. Däremot väcker idén motstånd, som enligt min mening är berättigat, om integrering blir en tvångströja i vilken stoffet på ett konstlat sätt pressas in. Det finns ämnesspecifika områden som behöver sin egen tid.

Alla vet vid det här laget att skolorna har stor frihet att forma och omforma sin egen pedagogiska profil. Flertalet anser säkert att denna rikedom i form och färg är en vinst för skolan – det är det vi arbetar för. Det finns många variabler som tillsammans skapar en skolas speciella form.

Ett av de stora glädjeämnena som var förknippade med uppgiften som skolminister var att få resa ut i landet och ta del av den organisatoriska och pedagogiska aktivitet som griper omkring sig och för vilken den nya läroplanen – det tror jag att jag vågar påstå – har varit en inspirationskälla, inte minst genom sitt praktiska grepp och öppnandet av nya vägar. Jag vill gärna passa på tillfället att lyckönska vår nye skolminister till möjligheten att ta del av den rika pedagogiska verksamhet som växer fram ute i skolorna.

Ett inslag i skolans liv som också i fortsättningen kommer att variera – det föreställer jag mig i alla fall – är graden av integrering. Redan nu finns det skolor som har en helt genomförd integrering, medan andra skolor har funnit eller kommer att finna att en mindre grad av integrering passar dem bättre. I dessa skolor blir således graden av ämnesbunden undervisning större. Statsrådet Göransson säger sig ha förståelse för denna skillnad. Det är utmärkt. Här borde tusen blommor få blomma och graden av integration vara rörlig efter en flexibel skala.

Men förståelsen är tydligen tidsbestämd. Bengt Göransson låter förstå att förståelsen efter hand kommer att minska. Jag skulle önska att den inte gjorde det och att det snävt doktrinära som kan anas i statsrådets svar inte fick tillfälle att sticka fram sina hörn och kantigheter, som i onödan river upp och kanske skadar. Nu har dess bättre verkligheten själv – det som sker på klassrumsgolvet – förmågan att slipa av och runda till taggar och otrevligheter som upplevs som doktrinära pekpinnar. Verkligheten är inte vår värsta fiende, utan en bundsförvant.

För att sammanfatta: Läroplanens, Lgr 80:s, intention är integrering av undervisningen. Enligt läroplanen medför detta att blockbetyg skall ges. Jag vill inom parentes säga att det står tydligt utsagt på s. 39 och 159 i läroplanen. För dem som är intresserade är det bara att läsa innantill. Betyg skall ges i de ämnen och ämnesgrupper som finns i läroplanen och timplanen. Det står beskrivet på s. 159 vad som menas med det.

Dessa inslag i texten har vållat de protester och problem som vi nu diskuterar. För min del kan jag livligt instämma i den första punkten om läroplanens intention om ett övergripande helhetsperspektiv med integrering som följd. Men en sådan integrering måste just av pedagogiska skäl få lov att vara varierande från skola till skola, beroende på personlig inriktning, på hur stoffet uppfattas, på lokalernas utformning, på viljan att variera undervisningen etc.

Slutklämmen måste därför bli att betyg skall kunna sättas i enskilda ämnen också i fortsättningen och att denna fråga måste bli föremål för riksdagens uppmärksamhet.

Anf. 36 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Oavsett vilka dimråder Britt Mogård försöker lägga ut, kvarstår det faktum att den läroplan som ansvarigt statsråd skrev under 1980 inte ger utrymme för betyg i enskilda ämnen. Där står nämligen på s. 39:

”Betyg skall sättas i de ämnen och ämnesgrupper som upptas på högstadiets timplan samt i tillvalskurser i åk 8 och 9.”

Läser man sedan högstadiets timplan finner man att de ämnesgrupper som upptas är So och No.

Det krävdes alltså ett särskilt beslut för att betyg skulle kunna ges i varje ämne för sig, och det beslutet fattade också c-fp-regeringen.

Att läsa rätt innantill är en svår konst, och bristande förmåga på detta område är uppenbarligen grunden till alla de missförstånd och diskussioner som uppkommit i denna fråga, annars borde vi ju haft den här diskussionen redan 1979 och 1980.

Det är uppenbart att de människor som i första hand berörs av detta beslut – elever, lärare och föräldrar – har en mycket bestämd uppfattning mot sammanfattningsbetyg, och det är vår skyldighet som politiker att lyssna till dem och ta hänsyn till deras uppfattningar.

Folkpartiets ställning i betygsfrågan är klar: Eleverna skall ha betyg i grundskolans årskurs 8 och 9 och i gymnasiet. Om en enad opinion vill ha betyg i enskilda ämnen i So och No, bör vi medverka till att detta görs möjligt på ett rättvist sätt.

Det nya sättet att arbeta mer integrerat över ämnesgränserna – något som är en internationell utveckling – innebär nämligen att betyg från olika klasser och skolor inte utan vidare blir jämförbara. Detta är frågor som måste lösas.

Mot bakgrund av att socialdemokraterna i sitt partiprogram driver frågan att betygen skall avskaffas, liksom Lena Hjelm-Walléns uttalanden om detta de senaste åren, finns det goda skäl att misstro socialdemokraternas vilja att lyssna till den samlade opinionen från dem som berörs av besluten. Jag vill därför fråga statsrådet: Håller socialdemokraterna fast vid att betygen skall avskaffas helt och hållet i grundskolan?

Anf. 37 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Till Kenth Skårvik vill jag bara säga att vi står fast vid de beslut som har fattats. Det gäller också betygsfrågan.

Ulla Tillander instämmer i långa stycken i det svar som jag har lämnat. Hon konstaterar att man utan att ändra läroplanen kan ändra ett betygsbeslut, som genom sin utformning har fått olyckliga konsekvenser. Låt mig då bara säga, eftersom det är på det sättet – det skall inte uppfattas som förmätet av mig att påminna om det – att det egentligen galnaste beslutet i detta sammanhang kom den 2 september, när man införde möjligheten att ha två olika betygssystem samtidigt för samma elev. Det har gjort det här problemet mycket akut, vilket medför att vi måste gå fram med en lösning som innebär att man redan i vår förändrar systemet.

När det gäller strävan efter integration vill jag säga att vi står fast vid den och finner det naturligt att man när integrationen är genomförd, när blocket i realiteten är ett ämne, sätter ett betyg.

Låt mig så säga något om Birgitta Rydles invändningar här från talarstolen. Hon sade att det enda besked eleverna får av mig i mitt interpellationssvar är

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om skolbetygen
i samhälls- och
naturorienterande
ämnen*

att de i varje fall under 1983 får betyg i ämnena. Detta är inte korrekt. Eleverna får ett mycket klart besked om hur betygen skall sättas i den del av svaret där jag säger att betyg måste sättas efter hur undervisningen faktiskt har varit. Det är ett mycket rent och klart besked till landets elever. De kommer att få betyg i de ämnen som de har haft undervisning i.

När det gäller hänvisningen till läroplanen, timplan och kursplaner och till det förhållandet att teknikämnet finns särredovisat med två timmar vill jag hänvisa till vad som särskilt anges i propositionen, nämligen att under de första åren då ämnet teknik introduceras som obligatoriskt ämne bör det garanteras tid om två veckotimmar genom särskild markering i timplanen. I övrigt finns det ingen uppdelning av timtiden för de i ämnesgruppen ingående ämnena. Det finns det däremot för de andra ämnen där, Birgitta Rydle påminde om att samverkan borde förekomma.

Får jag till sist tillåta mig något som möjligen kan tolkas som en liten spetsighet. Eftersom Birgitta Rydle här från talarstolen antydde att jag möjligen inte hade läst den interpellation som jag svarade på och inte visste vad jag talade om och sedan förebrådde mig för att jag inte diskuterar lärarnas uppgifter och arbetssituation i detta sammanhang, vill jag kvittera den spetsigheten från hennes sida med att fråga om hon, som nu uppträder som ersättare för den som ställt interpellationen, har läst hela interpellationen. Jag har nämligen svarat på den fråga som ställdes i interpellationen: "När kan regeringen förväntas fatta beslut om att betyg skall ges i enskilda ämnen inom de samhälls- resp. naturorienterande ämnena?" Jag har sett det som min uppgift att svara på den frågan. Jag har svarat mycket rakt: Betyg skall sättas efter hur undervisningen faktiskt har varit, och det skall man göra fr. o. m. våren 1983 tack vare ett beslut som den socialdemokratiska regeringen kommer att fatta, med ändring av det beslut som den tidigare regeringen fattade den 2 september.

Anf. 38 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag får väl upprepa vad som står i statsrådet Göranssons interpellationssvar, nämligen att det är "rimligt att under en övergångsperiod vissa undantag medges från Lgr 80:s timplan och kursplaner så att betyg sätts i varje enskilt orienteringsämne för sig ---." Litet längre ner i svaret står följande: "De nya övergångsbestämmelserna bör kunna tillämpas redan fr. o. m. vårterminen 1983 och bör gälla fram till dess SÖ:s bedömning föreligger." Vi får inte veta något om när SÖ:s bedömning föreligger, men det kan den göra inom ett år, och i så fall skulle dessa övergångsbestämmelser bara komma att gälla för ett betygstillfälle.

Jag anser att det inte går att hävda att sammanfattande betyg är en ofrånkomlig följd av riksdagens beslut. Det går inte att dra den slutsatsen. Frågan om sammanfattande betyg har aldrig behandlats av riksdagen.

Ett beslut om sammanfattningsbetyg kan leda till att något eller några ämnen behandlas alltför snävt med försämrade grundläggande kunskaper och färdigheter som följd. Då missar man ju den helhetssyn som läroplanen eftersträvar. Att ha grundkunskaper är en förutsättning för att man skall

kunna lära sig de stora sammanhangen.

Det förefaller minst sagt opraktiskt att olika lärare skall sammanträda för att komma överens om ett sammanfattande betyg. Men långt värre är att det kan leda till betydande orättvisor för eleverna. Det är ju faktiskt eleverna och deras intressen, prestationer och framtida inriktning som det handlar om. Eleverna kan ha mycket olika intresse och fallenhet för de olika ämnena inom en sektor. Deras specialintressen kommer inte att vare sig stärkas eller uppmuntras med blockbetyg. Vilken anledning kan en elev se att anstränga sig eller visa sitt specialintresse om han eller hon därigenom inte kan höja sitt sammanfattningsbetyg. Det finns ju ingen morot i form av ett konkret resultat.

Vad det ytterst är fråga om är vad man vill med betygen. Vi moderater hävdar bestämt att betygen behövs som motivation för eleverna, som information till föräldrar och andra och för urval till högre utbildning. Vår inställning har stöd av elever, föräldrar och lärare. Skolministerns inställning framgår inte riktigt klart av svaret, men den går att utläsa mellan raderna. Tänk om han hade velat säga: Ämnesbetygen skall vara kvar! Men det säger han inte. I stället kryper han bakom läroplansbeslutet och påstår att ett nytt arbetssätt kräver gemensam betygsättning.

Det uppdrag skolministern tänker ge skolöverstyrelsen och som skall leda till att enbart blockbetyg skall kunna ges måste uppfattas som socialdemokraternas första steg på vägen mot ett successivt avskaffande av betygen.

Anf. 39 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Statsrådet sade att det galnaste beslutet var beslutet att ge möjlighet till två betygssystem. Men det var faktiskt så, eftersom vi var bundna av läroplanens formulering, att all tillgänglig expertis menade att man inte kunde komma ifrån blockbetygen utan att gå till riksdagen. Då fanns det ingen annan väg att gå än att ge skolorna möjlighet att också sätta betyg i enskilda ämnen. Men vår avsikt var att återkomma till riksdagen och föreslå en återgång till den tidigare ordningen.

Egentligen är det hela ganska enkelt. Riksdag och regering har tidigare med uppslutning från alla partier fattat de beslut som leder till blockbetyg. En bred opinion bland lärare och elever kräver att betyg i enskilda ämnen skall kunna ges också i fortsättningen. Själv tycker jag att motiven för deras inställning har en stor bärkraft. Frågan måste få bli föremål för riksdagens ställningstagande. Och nog tycker jag att man i valrörelsen fick intrycket att det nu efter vad som hänt skulle finnas politisk majoritet för betyg i de enskilda ämnena också i fortsättningen.

Sedan vill jag med anledning av det som står i interpellationen från Britt Mogård understryka att det var Britt Mogård som var det ansvariga statsrådet för läroplanens utformning inkl. de formuleringar som numera dess bättre är väl kända.

Jag upprepar återigen att vem som vill kan läsa innantill på sidorna 39 och 157 att blockbetyg skall ges och att läroplanen tydligen anser sambandet mellan integrerad undervisning och blockbetyg som nödvändigt.

Nr 15

**Tisdagen den
26 oktober 1982**

*Om skolbetygen
i samhälls- och
naturorienterande
ämnen*

*Om skolbetygen
i samhälls- och
naturorienterande
ämnen*

I debatten i dag är statsrådet tydligen helt överens med den expertis som jag hade livliga konsultationer med om de här formuleringarna. Men vi är inte riktigt överens om fortsättningen.

Britt Mogård kan inte komma undan det ansvar som hon har för problemen med dessa olycksaliga blockbetyg.

Den lösning som vi så småningom fann är ett provisorium. Det var faktiskt en tillfällig men god lösning på problemet då. Men det hindrar inte att frågan tas upp på nytt, så att man kan hitta en lösning på betygsproblemet som inte tvingar fram blockbetyg.

Det måste vara alldeles fel att betygens utformning skall vara styrande när det gäller pedagogikens utformning och på undervisningen. Bara för att man uppifrån har bestämt att blockbetyg skall ges, måste ämnena läsas samman. Det är fel väg att gå.

I Britt Mogårds interpellation sägs att min uppfattning skulle vara den att sammanfattande betyg är en *förutsättning* för önskvärd samverkan mellan ämnena. Men det är ett grundfalskt påstående. Efter 20 års lärararbete på skilda stadijer har jag en helt annan erfarenhet. Samverkan har drivits mellan ämnena långt innan sammanfattande betyg ens var påtänkta. Vad jag däremot har hävdad är att blockbetygen blir en konsckvens av starkt styrande formuleringar i läroplanen som Britt Mogård borde ha sett upp med.

Anf. 40 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Den här debatten börjar bli litet märklig. Det är ju ändå så att ämnesgrupper i sig inte är någon nyhet. Vi har haft ämnesgrupper i So- och No-ämnena redan tidigare. Vi hade sådana i Lgr 69, och det har ju inte resulterat i några förslag beträffande blockbetyg.

Jag vill upprepa vad jag har sagt tidigare. I riksdagsbeslutet 1979 sägs inte att man skall införa sammanfattningsbetyg i samhällsorienterande och naturorienterande ämnen. Det står inte att läsa någonstans i det beslutet. Den som hänvisar till något sådant har fel.

Om det nu skulle finnas en formulering i en läroplan som kan misstolkas, skall man verkligen ta tillfället i akt och se till att det klagörs vad saken handlar om. Det handlar inte om att man skall ge sammanfattningsbetyg. Ämnen som ingår i en ämnesgrupp går ju klart att identifiera och kan därför betygsättas vart och ett för sig.

Anf. 41 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bengt Göransson för det klara svar jag fick beträffande betygen för grundskolan. Jag måste bara säga att jag inte känner någon direkt glädje. Jag tror att de beslut vi har just nu om betyg i åttan och nian är bra beslut. Jag tror att eleverna i dessa klasser behöver betyg.

Anf. 42 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Bara några ytterligare kommentarer.

Ulla Tillander säger att beslutet den 2 september var ett bra beslut. Utan

att ha någon önskan att föra en debatt bakåt i tiden kan jag ändå konstatera att de brev och kort som kommer från landets elever, vilka protesterar mot blockbetygen, illustrerar i synnerhet de konsekvenser som just 2 septemberbeslutet fick. Samma elev kunde alltså få två olika betyg med olika värden. Det är naturligtvis en orimlighet. Betygen måste så långt möjligt uppfattas som rättvisa av eleverna.

Birgitta Rydle frågar när SÖ:s bedömning kommer att föreligga och säger att den naturligtvis blir klar redan i vår. Men hade jag förutsett att den skulle föreligga i vår, hade vi inte lagt fram ett förslag till annan tillämpning, av den typ vi nu kommer att föreslå. Skälet till att vi inte anger någon fast tidsgräns är givetvis att vi står för det som sägs i interpellationssvaret, att betygen måste sättas efter hur undervisningen faktiskt har varit. Det är grundläggande, och det vill jag gärna understryka.

Sedan försöker Birgitta Rydle egentligen ta upp en hel integrationsdebatt om huruvida det är bra eller ej att föra samman ämnen. Det är en debatt som ligger utanför den här interpellationsdebatten. Den borde rimligen ha varit klar i och med att man antog den nya läroplanen, under vilken faktiskt inte mitt namn står och icke heller någon annan socialdemokratisk skolministers. Utan där står faktiskt Britt Mogårds namn. Det är också en ödets nyck att det är Britt Mogård som har framställt interpellationen. Det är faktiskt hon som är ansvarig för dessa föreskrifter och har satt sitt namn under dem.

Anf. 43 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag sade inte att skolöverstyrelsens förslag kommer i vår, utan jag sade att det kan komma nästa år. Och statsrådet Göransson bekräftade själv att det inte går att säga när förslaget skall komma. Då kan man väl få göra det antagandet att det kan komma nästa år.

Beträffande läroplansutformningen och integrationen mellan ämnena vill jag säga att det ankommer på lärare och elever i de enskilda skolorna att själva fatta beslut om på vilket sätt man vill ha undervisningen ordnad, om man vill ha ämnessamverkan eller undervisning i varje ämne separat.

Anf. 44 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Det beslut som regeringen fattade i början av september upplevdes faktiskt positivt – det märktes på reaktionerna. Det berodde på att man ansåg att beslutet innebar något mycket bättre än enbart blockbetyg.

Jag tyder statsrådets interpellationssvar så, att avsikten är att man så småningom skall få enbart blockbetyg. Det måste ändå vara mycket negativt. Betygsfrågan är en viktig fråga för många parter – elever, föräldrar och lärare – det har det här året visat.

Samtidigt vet vi att betygen är ett instrument som har sina brister. Och det är mycket som vi inte alls mäter och väger. Därför är det viktigt att göra det här instrumentet så bra som möjligt. Upplevs det av stora elevgrupper att det finns orättvisor som egentligen enkelt skulle kunna tas bort, då tycker jag att vi skall ta bort de orättvisorna och som i det här fallet se till att betyg i enskilda ämnen i fortsättningen kan ges.

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Om skolbetygen
i samhälls- och
naturorienterande
ämnena*

Anf. 45 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ulla Tillander säger att beslutet av den 2 september upplevdes positivt. Det stämmer naturligtvis – ända till den tidpunkt då eleverna upptäckte vad det verkligen innebar. Då var de inte lika positiva, eftersom beslutet faktiskt innebar att samma elev kunde få två olika betyg för samma prestation.

Till Birgitta Rydle: Skolöverstyrelsens bedömning är en bedömning av när integrationen av ämnena har kommit så långt generellt i landet att det blir naturligt med en annan betygsättning. Det är inte fråga om att skolöverstyrelsen genom det här förslaget får fullmakt att fatta beslut om införande av blockbetyg vid en viss given tidpunkt. Det är fråga om att bevaka och följa och att göra en bedömning av när undervisningen bedrivs på sådant sätt att det blir naturligt att sätta betyg av annan typ än vi gör nu. Därför går det inte heller att ange någon tidpunkt för när denna bedömning kan föreligga. Men den kommer inte att föreligga i vår och med all sannolikhet inte heller nästa år.

Det som nu gäller – och som landets elever har anledning att vara tacksamma för – är att betyget skall sättas efter den undervisning som de har haft. Om de haft undervisning ämnesvis, kommer de att få betyg i de olika ämnena. Och jag tror att landets elever kommer att bli glada över det.

Anf. 46 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Det beror mycket på hur pass länge de får lov att vara glada. Om jag läser vidare i interpellationssvaret ser jag att statsrådet Göransson faktiskt säger att "skolöverstyrelsen (SÖ) skall få i uppdrag att vidta en rad åtgärder för att stimulera en snabb förändring av arbetssättet i orienteringsämnena på högstadiet i den riktning jag angivit", dvs. i riktning mot blockbetyg. Och hur fort det skall gå beror ju på hur många tjänstemän som skolöverstyrelsen sätter in på att arbeta med den snabba förändringen.

Anf. 47 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Socialdemokraternas syn på betygsfrågan i stort har kanske ändå sin betydelse för hur statsrådet Göransson ser på frågan om blockbetyg. Att statsrådet Göransson mot en opinion och mot enligt min mening tungt vägande sakskaäl vill införa blockbetyg är kanske inte så underligt just med tanke på att socialdemokraterna i princip egentligen vill avskaffa betygen. Är man av den uppfattningen att vi inte skall ha betyg vare sig i grundskolan eller i gymnasieskolan, då kan blockbetygen tjäna som en demonstration av betygssystemets brister. Men då skall man komma ihåg att vissa brister faktiskt är självförvållade. Sådana brister kan avskaffas, och det gäller enligt min mening just blockbetygen.

Anf. 48 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Bara ytterligare en replik till Birgitta Rydle: Skolöverstyrelsen har inte och kommer inte att få i uppdrag att vidta åtgärder i riktning mot blockbetyg. Det sägs inte i mitt interpellationssvar. Överstyrelsen får i

uppdrag att vidta åtgärder för att stimulera till en förändring av arbetssättet i orienteringsämnena, dvs. att verka för en integration av ämnena. Därom trodde jag att vi var överens. Ulla Tillander påpekade att läroplanen faktiskt var signerad Britt Mogård. I denna läroplan beröms dessa integrationssträvanden och framhålls som eftersträvansvärda.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 15

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Meddelande om
interpellationer*

11 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1982/83:20 till näringsutskottet

12 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1982/83:36 Ändring i lagen (1980:564) med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, m. m.

1982/83:37 Förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236)

13 § Anmälades och bordlades

Förslag

1982/83:5 Fullmäktiges i riksbanken skrivelse med förslag till lag om vissa äldre sedlar

14 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 22 oktober

1982/83:20 av *Bertil Måbrink* (vpk) till industriministern om verksamheten vid Sandvik AB:

Sandvik AB meddelade några dagar efter valet att ca 1 000 arbetstillfällen måste försvinna vid företagets olika enheter i Sverige. Företagsledningen föreslår att verksamheterna i Tierp, Sveg och Eskilstuna läggs ned. Vid huvudfabriken i Sandviken skall flera hundra personer avskedas. Vidare kommer man att införa korttidsvecka för 2 900 anställda i Sandviken.

I de berörda länen och kommunerna är situationen på arbetsmarknaden redan nu ganska svår. Om Sandviks planer på neddragningar verkställs innebär det mer eller mindre en katastrof.

Sandvik AB borde kunna åstadkomma ersättningsproduktion för de enheter som läggs ner och för de jobb som försvinner vid huvudfabriken i Sandviken. Dessutom bör företaget alltmer ökande kapitalexport starkt ifrågasättas. Detta gäller inte minst Sandviks engagemang i Sydafrika och

Tisdagen den
26 oktober 1982

*Meddelande om
interpellationer*

andra utpräglade fascistdiktaturer.

Om Sandvik inte kan förmås att ta sitt sociala ansvar bör regering och riksdag vidta åtgärder som innebär att ersättningsarbeten kommer till stånd i de berörda kommunerna.

Jag vill därför fråga industriministern:

1. På vilket sätt avser regeringen att förmå Sandvik AB att ta sitt sociala ansvar, så att ersättningsjobb garanteras de berörda orter som nu drabbas av nedläggningar och nedskärningar?

2. Avser regeringen att ta initiativ till att begränsa Sandvik AB:s kapitalexport, i första hand den del som berör utpräglade fasciststater?

3. Om inte Sandvik AB svarar för ersättningsjobb, är då regeringen beredd att ta initiativ till att varaktiga jobb garanteras berörda orter?

den 26 oktober

1982/83:21 av *Rune Gustavsson* (c) till socialministern om den nordiska socialkonventionen:

På 1950-talet ingicks tre övergripande nordiska överenskommelser, som ännu i dag är av stor praktisk betydelse för de nordiska ländernas medborgare. En av dessa tre hörnpelare är 1955 års trygghetskonvention. Genom denna tillförsäkrades flyttande nordbor samma sociala förmåner som inflyttningslandets medborgare. Konventionen reglerar så viktiga områden som förmåner vid sjukdom, havandeskap, barnsbörd och pensionering.

Konventionen har haft en mycket stor praktisk betydelse för de ca 1 miljon nordbor som sedan konventionens tillkomst flyttat mellan de nordiska länderna. Konventionen har varit föremål för en genomgripande revision för att göras à jour med utvecklingen på socialförsäkringsområdet i de nordiska länderna. Revisionen avslutades 1980/81, och ett konventionsförslag överlämnades av Nordiska ministerrådet/Socialministrarna till Nordiska rådet för yttrande. Efter en ingående behandling i rådets social- och miljöutskott tillstyrktes förslaget.

Konventionen trädde i kraft den 1 januari 1982.

Grundläggande rättvisekrav förutsätter att konventionen tillämpas på samma sätt i de nordiska länderna. Den enskilde medborgaren har all rätt att förvänta sig samma principiella behandling vare sig vederbörande befinner sig i Alvesta eller Kuopio.

Det finns tecken som tyder på att konventionens existens och innehåll inte är tillräckligt kända för kommunala och andra myndigheter, som bär ansvaret för konventionens tillämpning.

Mot bakgrund av vad här anförts ber jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

Vilka ytterligare åtgärder avser statsrådet att vidtaga

1. för att åstadkomma en enhetlig tillämpning de nordiska länderna emellan av den nordiska socialkonventionen samt

2. för att ge information om konventionens innebörd och praktiska konsekvenser till berörda myndigheter och allmänheten på nationellt plan?

15 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 21 oktober

1982/83:46 av *Gullan Lindblad* (m) till kommunikationsministern om portofri förmedling av hjälppaket till Polen:

Postens initiativ att portofritt förmedla hjälppaket till Polen har varit mycket betydelsefullt. Under den portofria perioden från årsskiftet fram till den 1 oktober – då postens åtagande upphörde – har 325 000 stora hjälppaket förmedlats. Portobefrielsen bör snarast ånyo införas. Polenhjälpen är nu mycket angelägen!

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att möjliggöra för postverket att återuppta den portofria förmedlingen av hjälppaket till Polen?

den 22 oktober

1982/83:47 av *Arne Nygren* (s) till industriministern om verksamheten vid Masonite AB:s industrier i Rundviksverken:

Vid Masonite AB:s industrier i Rundviksverken fanns för 15 år sedan drygt 800 anställda. Företaget har varit den helt dominerande industrin i Nordmalings kommun. I dag finns i två uppdelade företag 358 anställda kvar. Nu har nya ägare till sågen meddelat att ytterligare 100 personer skall avskedas. För de anställda och kommunen är detta närmast en katastrof.

Jag vill till industriministern Thage Peterson ställa följande fråga:

Överväger regeringen några åtgärder för att förhindra den pågående industrinedläggningen i Rundviksverken?

den 26 oktober

1982/83:48 av *Gunnel Jonäng* (c) till utrikes- och handelsministern om återställande av visst arkivmaterial till PLO:

Israeliska soldater har plundrat PLO Research Center i Beirut och fört bort 25 000 böcker, som är av betydelse för palestiniernas historia och identitet.

Vilka åtgärder är utrikesministern beredd att vidta för att medverka till att arkivmaterialet återställs till PLO?